

Česká zemědělská univerzita v Praze
Provozně ekonomická fakulta
katedra psychologie

Bakalářská práce

Náboženství jako prvek etnické identity
Turků a Tatarů v Rumunsku

Michaela Drozdová

© 2018 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Michaela Drozdová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Náboženství jako prvek etnické identity Turků a Tatarů v Rumunsku

Název anglicky

Religion as an element of the ethnic identity of Turks and Tartars in Romania

---

Cíle práce

Hlavním cílem práce je dát na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpověď na výzkumnou otázku a podotázky:

- Jakou roli hraje náboženství při vytváření etnické identity Turků a Tatarů v Rumunsku?
- Které zvyky se mezi muslimským obyvatelstvem v Rumunsku nedodrží tak striktně jako v islámských zemích? Jak jsou muslimské zvyky přijímány ostatními obyvateli Rumunska?
- Jak ovlivnil rumunský komunistický režim postoj Turků a Tatarů k jejich náboženství?
- V jakých ohledech dochází mezi muslimskou menšinou k pospolitosti?

Metodika

Práce bude vycházet především z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálu získaného z lokalit, kde žije turecká a tatarská menšina. Důraz bude kladen především na kvalitativní metody navazující na sekundární (hlavně statistické) údaje.

Harmonogram:

červenec (srpen) (1. ročník) – první část terénního výzkumu v Rumunsku

září až červen (2. ročník) – zpracovávání výsledků terénního výzkumu, zpracování tématické literatury, příprava druhé fáze výzkumu

červenec (srpen) (2. ročník) – druhá část terénního výzkumu v Rumunsku

do listopadu (3. ročník) – zpracovávání výsledků 2. části terénního výzkumu

listopad / prosinec (3. ročník) – předložení první verze práce

březen – odevzdání finální verze práce

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran

Klíčová slova

Turci, Tataři, Rumunsko, Náboženství, Islám, Etnická identita, Rumunské etnika

---

Doporučené zdroje informací

ADREESCU, Gabriel. OBERLANDER-TARNOVEANU Ernest. VOLKER, Adam. Tatars in Romania: Problems of identity. Bukurešť: Centrul pentru Drepturile Omlului, 2005. ISSN 1221-8391.

CUDALB, Ileana., Corneliu. RADEȘ a Nicolae. ȘARAMBEI. Ethnic minorities living in Romania. Romania: "Romania" Press Group, 2003. ISBN 9738333067

RAMET, Sabrina P. Religion and nationalism in Soviet and East European politics. Durham, N.C.: Duke University Press, 1984.

SCHARBRODT, Oliver. Yearbook of muslims in Europe. Leiden: Brill, 2009-. ISSN 1877-1432.

ZACHARIADOU, Elizabeth. Romania and the Turks. London. Variorum, 1985. ISBN-10: 0860781593

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 12. 3. 2018

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 3. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Náboženství jako prvek etnické identity Turků a Tatarů v Rumunsku“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. 3. 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé práce doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a dohled v průběhu zpracování bakalářské práce a za možnost účastnit se projektu Pestrá Evropa. Dále děkuji Martinovi Procházkovi za spolupráci při terénním výzkumu.

Náboženství jako prvek etnické identity Turků a Tatarů v Rumunsku

---

Religion as an element of the ethnic identity of Turks and Tartars in Romania

Souhrn

Práce se zabývá vlivem náboženství na identitu dvou rumunských etnických komunit – Turků a Tatarů. Mimo jiné objasňuje historické události, jenž vedly k usazení Turků a Tatarů v rumunské Dobrudži. Hlavní zaměření je na období komunismu v tom, že vyzdvihuje způsob, jakým se politické a společenské změny odrazily v náboženské identitě Turků a Tatarů. Práce se zabývá přetrvávajícími náboženskými zvyklostmi a tradicemi, které hrají roli při zachování kultury. Dále zkoumá jak se se zvyky liší a případně v jakém rozsahu. Jsou zde popsány jednotlivé organizace a jejich vliv na pospolitost celé turecko-tatarské komunity v Rumunsku. Při zpracování práce bylo nezbytné studium dokumentů a komparace textů zabývajících se zmíněnými menšinami. K dosažení cíle byl uskutečněn terénní výzkum v historické oblasti Dobrudža a rozhovory s členy komunit. Výpovědi respondentů pomohly dotvořit obraz dané problematiky.

Na základě zjištěných informací je možné říct, že společné náboženství tvoří důležitý prvek etnické identity, jelikož tvoří jakýsi jednotící element napříč generacemi celé komunity.

Summary:

The purpose of this thesis is to find influence of religion on the identity of two Romanian ethnic groups communities - Turks and Tartars. It explains the historical events that led to the establishment of the Turks and Tartars in Romanian Dobrudja. The main focus is on the communist era in way it highlights how political and social changes have been reflected in the religious identity of Turks and Tartars. The work study persistent religious customs and traditions that play a role in their culture. It also examines how customs vary and, if so, to what extent. There are described individual organizations and their influence on the community of the whole Turkish-Tatar community in Romania. During the work, it was necessary to use secondary sources and compare texts about the mentioned minorities. To

achieve the goal, research was conducted in the Dobruja district. The members of the communities was interviewed. Respondents' testimonials helped complete the picture of the issue.

Based on the information found, it is possible to say that a common religion is an important element of ethnic identity, as it forms a sort of unifying element across generations of the entire community.

Klíčová slova:

Turci, Tataři, Rumunsko, Náboženství, Islám, Etnická identita, Rumunské menšiny

Keyword:

Turks, Tatars, Romania, Religion, Islam, Ethnic Identity, Romanian Minorities

Obsah

1. Úvod a cíl práce	10
2. Literární rešerše	11
3. Metodologie	13
4. Teoretická část	15
4.1 Etnikum a etnická menšina	15
4.2 Etnická identita	15
4.3 Náboženství a etnická identita	16
4.3.1. Etnická identita muslimů	17
4.4 Vliv slavností na etnickou identitu	18
5. Expanze Turků a Tatarů do Evropy	20
6. Turecké a tatarské etnikum	22
7. Historický původ Islámu v Rumunsku	23
8. Komunismus v Rumunsku	25
8.1 Komunismus v Dobrudži	26
9. Současná situace Turků a Tatarů v Rumunsku	30
9.1 Výskyt obyvatel	30
9.2 Vliv komunismu na současnost	32
9.3 Jazyk	32
9.4 Náboženství islám v Rumunsku	34
9.5 Islámské vzdělávání v Rumunsku	34
9.6 Mešity	36
10. Organizace	38
10.1 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)	38

10.2 Liga organizațiilor minorităților naționale din România (LONEMR)	38
10.3 Uniunea Democrată Turcă din România (U.D.T.R)	39
10.4 Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România (U.D.T.T.M.R.)	40
11. Náboženské zvyky a tradice	42
11.1 Ramadán	42
11.2 Kurban bayram	43
11.3 Mezinárodní festival turecko-tatarského tradičního kroje, tance a písně	43
11.4 Další významné dny	44
11.5 Tradiční kroje	45
11.6 Halal a haram v Rumunsku	46
11.7 Významné osobnosti	47
12. Závěr	49
13. Zdroje	51

1. Úvod a cíl práce

V současnosti získaly evropské úvahy o islámu na síle a aktuálnosti kvůli rozsáhlé migraci z arabského světa. Nedostatečné povědomí o etnických menšinách v Evropě způsobuje neznalost ohledně přítomnosti islámu, který je již po staletí součástí Evropy. Trvalá přítomnost početných muslimských komunit v celé řadě evropských států je odrazem historických událostí.

Ačkoliv se terénní výzkum v Severní Dobrudži měl týkat výhradně turecké menšiny, po shledání s představiteli komunit bylo jasné, že Turci a Tataři v Rumunsku jsou komunity velice propletené a není možné na ně nahlížet zcela odděleně. Téměř každý Turek v Dobrudži má i tatarské předky a naopak. Krom staleté společné historie v této oblasti, je to zejména náboženství islám, které způsobilo blízkost obou skupin.

Hlavním cílem práce je dát na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpověď na výzkumnou otázku a podotázky:

- Jakou roli hraje náboženství při vytváření etnické identity Turků a Tatarů v Rumunsku?
- Které zvyky se mezi muslimským obyvatelstvem v Rumunsku nedodržují tak striktně jako v islámských zemích? Jak jsou muslimské zvyky přijímány ostatními obyvateli Rumunska?
- Jak ovlivnil rumunský komunistický režim postoj Turků a Tatarů k jejich náboženství?
- V jakých ohledech dochází mezi muslimskou menšinou k pospolitosti?

Ačkoli náboženství a etnicita bývají zpravidla úzce související aspekty identity, nelze každého Turka nebo Tatara považovat za stoupence islámu, stejně jako nelze všechny Evropany považovat za praktikující křesťany. Tato práce se pokouší přiblížit důležitost náboženství pro dané menšiny tím, že se mimo jiné zabývá postoji k náboženským tradicím a zvykům.

Dále pak zkoumá v jaké míře došlo k ovlivnění náboženství během komunismu. Komunismus byl nepřátelský pro všechna náboženství a to, jak jej stoupenci zvládli zachovat, může silně vypovídat o jeho významnosti.

2. Literární rešerše

Islámské náboženství sice nemůže být považováno za jediný předpoklad pro členství v organizaci rumunských Tatarů, avšak být muslimem je bezesporu častým jevem této komunity. Celá řada členů organizace nepraktikuje islám příliš dogmatickým způsobem. Nicméně islámské tradice se převážně praktikují se všemi detaily v tatarské kultuře. V očích obyčejných Rumunů je tatarská náboženská identita vcelku jednotná. [1, s. 77]

Islám v Rumunsku byl pro Tatary velmi důležitý jako prvek národní identity a nepřestal být důležitý ani během sedmdesáti let sovětské nadvlády. I přes antináboženskou propagandu, islám byl nadále praktikován potají v muslimských domácnostech. Ani mladí, kteří byli vzděláváni sovětským systémem, neodmítli tradiční náboženství a lidové zvyky. Tím si dokázali ponechat svoji identitu. [2]

Alina Isac Alak ve svém článku popisuje jednotlivé typy náboženských identit muslimských Rumunů. Náboženské tradice se odráží různými způsoby podle toho, jak muslimové žijící v Rumunsku interpretují islámskou víru.

Existuje mnoho různých etnik projevujících různé stupně integrace ve společnosti od úplné asimilace a akulturace až po poněkud nepřátelské a oddělené skupiny. Poukazuje na to, že některé muslimské komunity jsou poměrně izolované a uzavřené. Jsou organizovány na základě etnických, jazykových a nověji i politických faktorů. [3]

Ve článku Marina Constantina je vyzdviženo, jakým přínosem pro muslimskou komunitu v Rumunsku jsou nadace, které zahrnují například programy, jenž učí muslimy recitovat Korán a poskytují prostory pro náboženské obřady. Nadace také pomohly obnovit několik mešit v provincii Constanta.

K značnému posílení náboženských poznatků došlo po pádu komunismu roku 1989, kdy se do jisté míry přetvořila duchovní identita tureckých a tatarských muslimů v Dobrudži. Řada náboženských organizací v Turecku vyjádřila svoji podporu a pomoc při hledání ztracené muslimské identity.

Kultura tureckých a tatarských menšin se označuje za tolerantní a odmítá se účastnit her o moc proti jiným kulturám. Snaží se zachovat toto kulturní klima, harmonické soužití a respektování hodnot ostatních náboženství, které existovalo po staletí v Dobrudži. Žádným způsobem nechtějí podporovat radikální islám. [4]

Etno-kulturní podobnosti mezi Turky a jinými muslimskými etniky v Rumunsku se zabývá autor Sînziana Preda. Pojednává o tom, jak se podobnost projevuje různými formami, jako například v lidové hudbě, v lidovém tanci a také i ve společném islámském dědictví obřadu Svátek oběti (turecky Kurban Bayram).

Turci z Dobrudži navazují ve svých teologických tradicích, gramotnosti a lidovém umění na dědictví, které pochází ze společného historického nebo mezigeneračního vývoje v jihovýchodní Evropě. [5]

Ve článku *Turks and Tatars in Bulgaria and the Balkans* je popsáno jak Tataři mají oproti Turkům větší tendenci považovat se za rumunské občany. Podle Al Eminova Turci mají silnější identifikaci s Tureckem než s Rumunskem. Mnoho z nich považuje Turecko za pravou vlast a doufá, že se tam nakonec vrátí. Turecko je klíčovým státem, který jim v případě potřeby poskytne pomoc. Jedním z důsledků je, že si Turci mimo Turecko nevyvinuli silné identity se zeměmi, ve kterých žijí.

Tataři, jejichž předkové pocházeli z Krymu, mohou sice považovat Krym za svou domovinu, ale nedostává se jim takové podpory jako Turkům. Krym nemá zájem o osud krymských Tatarů žijících mimo Ukrajinu. [6]

3. Metodologie

Pro dosažení cíle bylo využito sekundárních zdrojů, které souvisí s tématem této práce. Získané informace napomohly v další fázi postupu.

Dále bylo užito převážně kvalitativního výzkumu. Velkou výhodou kvalitativních metod, které velmi vhodně doplňují kvantitativní metody, je možnost nahlédnout více do hloubky problému. Nevýhodou této metodiky je značné omezení v počtu dotazovaných respondentů. Obecně platí, že čím hlouběji je výzkum zkoumán, tím obtížněji je získán četný vzorek respondentů. Problematika, kterou si stanovujeme není nikdy zcela ohraničená, ale neustále se během výzkumu vyjasňuje. Pro kvalitativní výzkum je charakteristické, že na zkoumaný jev (fenomén) nahlížíme v jeho přirozeném kontextu.

V knize Jana Hendla je uvedena definice významného metodologa Creswella:

Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách. [7, s. 50]

V rámci terénního výzkumu byla užita metoda polostrukturovaného rozhovoru, kdy respondenti mluvili o určitých tématických okruzích a následně jim byli pokládány další doplňující otázky.

Respondenty jsme získali zejména návštěvou turecké a tatarské organizace a turecké restaurace v Constantě. Odtud jsme navázali další kontakty na členy turecko-tatarské komunity.

V práci byla použita analyzovaná data z opakovaného terénního výzkumu v Severní Dobrudži a poznatky získané ze sekundárních zdrojů.

Seznam respondentů

- **Dincer Geafer** – předseda organizace organizace mládeže İSMAIL GASPIRALI, která spadá pod Democratic Union of Tatar, Turkish Muslims from Romania (U.D.T.T.M.R.)

- **Ervin Ibrahim** – generální tajemník Turecké Demokratické Unie v Rumunsku (R.D.T.B.) a zároveň generální ředitel Rádia T
- **Paní Kamal** – učitelka turečtiny v základní škole ve vesnici Cobadin, matka dvou dětí v předškolním věku
- **Ghiulgian Niazi** – lektorka tradičního tatarského tance ve vesnici Megedia
- **Isabel** – studentka (18 let), členka turecko-tatarské komunity

4. Teoretická část

4.1 Etnikum a etnická menšina

Slovník cizích slov definuje etnikum jako skupinu lidí, kterou spojuje společný původ, zvláštní kulturní znaky, tradice a mentalita. [8]

Tato práce se zabývá dvěma etniky žijícími v Rumunsku – Turky a Tatary. I přes to, že obě etnika mají svůj jedinečný původ, kulturní znaky i tradice, žila vedle sebe po staletí a tudíž není možné, aby se vzájemně neovlivňovala.

Obě etnika spojuje společné náboženství islám, který do jisté míry určuje jejich identitu. Náboženství je pouze jedním z mnoha prvků, co určují jednotlivé etnické menšiny. Stejně náboženství také přináší společné tradice.

Není možné najít ideální a úplnou definici etnické menšiny, ale v knize Leoše Šatavy je uvedena častá definice Francesca Capotortiho:

Skupina početně slabší než zbytek obyvatelstva státu, nacházející se v nedominantním postavení, jejíž příslušníci – co by občané daného státního útvaru – mají etnické, náboženské nebo jazykové rysy, kterými se odlišují od zbytku obyvatelstva a vykazují, byť pouze implicitně, smysl pro sounáležitost zaměřený na uchování své kultury, tradic, náboženství nebo jazyka. [9, s. 33]

4.2 Etnická identita

Zabýváme-li se určitým prvkem etnické identity, je nutno nejprve správně porozumět tomu, co etnická identita znamená.

Eriksen ve své knize zmiňuje antropologický výklad J. Benoisty, kde etnická identita znamená být totožný a zároveň být svým způsobem odlišný. Zkoumání etnicity a etnické identity by, dle J. Benoisty, měla oscilovat mezi póly nespojitě singularity a globalizované jednoty.

I když nelze opomenout výjimečnost jedné etnické skupiny, je nezbytné na ni zároveň nahlížet z pohledu propojeného multikulturního světa a vnímat jistou analogii,

kteřá je u odlišných společenstvích patrná. Tyto dva pohledy pak poskytnou nejlepší předpoklad pro porozumění etnické identity. [10, s. 105-106]

Ve stejné knize Eriksen uvádí pojetí etnické identity Bermana, pod kterými si můžeme představit určitou komunitu se společnou minulostí, jež pozitivně působí a uklidňuje jedince v dobách sociálních otřesů.

Člověk, pokud se hlásí k jisté etnické identitě, může být obohacen jedinečným zdrojem sebeúcty a hrdosti. Kultura daného etnika ukazuje, že jedinec zůstává věrný svým kořenům a minulosti.

Náboženství jako prvek etnické identity může i nemusí mít význačnou úlohu. V rámci některých etnických skupin, které jsou nábožensky založené, se zdůrazňuje svým členům důležitost náboženské jednoty. Jiné skupiny dokáží získat působivost i bez tohoto prvku. [10, s. 119]

4.3 Náboženství a etnická identita

Náboženství z antropologického hlediska zastupuje určitou třídu sociokulturních regulativů a kulturních idejí, které určují společné vzorce myšlení a chování jedinců, kteří patří do společné kultury a mají vliv na sociální řád společnosti.

Náboženství hrálo důležitou roli při utváření morálky a zároveň mohlo být použito jako nástroj sociální kontroly společenství. Jedná se o velmi komplexní systém, který lze studovat v souvislosti ve vztahu k politice, ekonomice, právu a jiným lidským projevům. Pro antropology představuje náboženství významnou formu společenského vědomí, které může značně přispívat k udržení skupinové identity. [11, s. 319]

Můžeme se setkat i s pojmem etnická náboženství. Kniha od autorů Nešpora a Vaclavíka zmiňuje Bianchiův výklad etnických náboženství, u kterých se nejen předpokládá vzájemný vztah v získávání etnické a náboženské identity, ale také úzká svázanost věřících ve společenství, které smýšlí ve stejném diskurzu.

V rámci historické typografie náboženství rozlišujeme mezi *etnickými* a *zakládánými*, kde pro vznik etnického náboženství nebyla klíčová historická postava, ale spíše historické formulace, jenž nemůžeme oddělit od procesu vzniku náboženského společenství.

Do zakládaných náboženství patří například islám, judaismus a buddhismus. Do etnických náboženství bychom v tomto pojetí zařadili šamanismus nebo starověké řecké a římské náboženství.

Dále je uveden Kaplanův výklad pojmu etnické náboženství, který můžeme nastínit použitím příkladu judaismu, který je mnohdy považován za etnické náboženství. V rámci náboženství existuje řada výrazů pro pojmenování židovského lidu. Tyto výrazy podporují smysl pro skupinové sebeuvědomění Židů jakožto širší symbolické rodiny. Avšak kritéria pro příslušnost se v průběhu dějin nezanedbatelně měnila, a proto spíše mluvíme o židovské etnicitě. [12, s. 221-222]

V knize od autorů Smitha a Hutchinsona je uveden Weberův výklad vztahu mezi náboženstvím a etnickou identitou. Smysl pro etnickou identitu, jak podotýká Max Weber, může být určen společným náboženským vyznáním, avšak tuto podmíněnost nepovažuje za nezbytnou. Rozdílnost mezi typy jazykových dialektů ani náboženské odlišnosti nevyklučují existenci smyslu pro sdílenou etnicitu.

Náboženství a etnicita spadají do totožné kategorie na jedné analytické úrovni, jejíž podstata je sdílení stejné kulturní identity. [13, s. 35]

Je zřejmé, že náboženství a kulturu nelze oddělit. Mulder uvádí, že náboženství je výraz lidské kultury. Je tedy vyjádřeno a oblečeno v kulturní podobě. Pro správné pochopení náboženství, musíme zkoumat lidskou kulturu. Vzájemná interakce mezi kulturou a náboženstvím nelze přehlížet: stejně jako kultura je ovlivněna náboženstvím, tak i náboženství je ovlivňováno kulturou. Osud náboženství a kultury se proto prolíná. (Mulder, 1985) [14]

4.3.1. Etnická identita muslimů

Slovo islám znamená „odevzdání se“ (do vůle Boží) a slovo muslim v doslovném překladu znamená „ten, kdo se podřizuje Bohu“. V islámu není etnická příslušnost příliš důležitá. Muslimem se může stát každý, kdo vysloví vyznání islámské víry zvané šaháda, které zní následovně: *Lá iláha illálláhi wa Muhammadun rasúlulláhi* (v překladu: *Není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží*). Šaháda je jedním z pěti pilířů islámu a po jejím vyslovení se člověk formálně stane muslimem, čímž se zavazuje k následování islámu po celý život.

V islámském posvátném textu Koránu se však vyskytuje výraz umma, který je používán pro společenství muslimů. Slovo znamená v arabštině společenství lidí nebo národ. Koncept ummy se sice může zdát zaměnitelný s konceptem národa, ale existují důležité rozdíly. Příslušnost v ummě zahrnuje oddanost určitému náboženství. Umma tedy může zahrnovat všechny muslimy po celém světě bez ohledu na jejich národní původ.

Samotný náboženský vůdce a prorok Muhammad pomocí islámu sjednotil města na Arabském poloostrově. Náboženství v tomto procesu hrálo tmelící prvek.

Skutečnost, že islám byl původně odhalen Arabům v raných staletích dějin islámu, zpočátku vyvolávala pocit arabské nadřazenosti vůči jiným etnickým skupinám. Počáteční neochota přijmout nearabské muslimy jako rovnocenné vyznavače islámu byla zaznamenána v tehdejší literatuře.

Jeden verš v Koránu odkazuje na rasové nebo etnické rozdělení:

Lidé, stvořili jsme vás z jednoho muže a ženy a učinili z vás národy a kmeny, abyste se mohli vzájemně poznávat. (KORÁN, SÚRA AL-HUDŽURÁT.49.13)

Z čehož vyplývá, že rozdělení lidských bytostí Alláh vytvořil v první řadě proto, aby se jednotlivé rasy a skupiny setkaly a seznámily. Cílem nebylo, aby se jedna rasa povyšovala nad druhou, ale aby přinášela obohacení a možnost spolupráce. [15, s. 30-33]

4.4 Vliv slavností na etnickou identitu

Slavnosti prohlubují sebeuvědomění a posilují důležitost etnické identity skupin. Pro jednotlivce představují únik před každodenností, neboť jsou jejím opakem. Existuje celá řada typů slavností, podle toho v jakém kontextu jsou pořádány. Mohou to být například slavnosti navazující (vědomě či nevědomě) na starší tradice náboženských oslav.

Slavnosti nemají charakter jednosměrně praktikované aktivity, ale jejich smyslem a cílem je interakce lidí ve skupině. Vzájemné působení přítomných jedinců tvoří hlavně mluvené slovo, jakožto základní dorozumívací prostředek. Při této příležitosti může být vyvinuta snaha ovlivnit kolektivní vědomí.

Charakteristickým prvkem oněch slavností je rituál, který svým neustálým opakováním dává pocit nadčasovosti a emocionálně působí na členy skupiny. Pomocí rituálu jedinec oznamuje, že přijímá příslušnost ke skupině.

Slavnosti tedy pomáhají účastníkům dosáhnout pocit sjednocení a pospolitosti, ačkoliv se po ukončení vrátí ke svým obvyklým pracím a činnostem. [16, s. 248-251]

5. Expanze Turků a Tatarů do Evropy

Seldžučtí Turci, jejichž geografický původ je nejistý, začali pronikat na území arabské říše během 10. až 11. století. Na arabském území se seznámili s islámem a postupně ho přejali. Následně ovládli značnou část Blízkého východu, včetně města Jeruzalém, a vůči křesťanským poutním místům neprojevovali příliš pochopení. Kvůli tomu byla v roce 1095 vyhlášena křížová výprava.

Turci se stali pro Byzantskou říši stálou hrozbou. Ve 13. století Turkům začala vládnout osmanská dynastie, v jejímž čele stál sultán. Osmané prvně ovládli Malou Asii a ve 14. století napadli Balkán, kde získali další území na úkor Byzantské říše.

Pro průnik Turků do nitra Evropy byla klíčová bitva na Kosově poli v roce 1389, po které získali Srbsko a značně tím posílili své politické postavení. Od této chvíle znamenali hrozbu pro jižní hranici uherského království.

Rychlá vítězství Osmanů byla způsobena nejen jejich mimořádnou vojenskou vitalitou, ale také rozpolceností Byzantské říše. Dalším důvodem byla i neschopnost západní Evropy zasáhnout. Západní Evropa začala brát Turky jako nebezpečí teprve poté, co Turci pronikli do Uher a Chorvatska.

V 15. století Vladislav Jagellonský zajistil tažení s cílem vyhnat Turky z Bospor a také zajistit katolickou a politickou moc nad Balkánem. Výprava byla zahájena bez ohledu na uzavřenou mírovou smlouvu a napadala všechna města pod osmanskou správou, aniž by brala v potaz, zda města obývali pohané nebo východní křesťané. I když Evropané předpokládali snadné vítězství, jelikož pozice Turků na Balkánském poloostrově nebyla ještě upevněná, v bitvě u Varny roku 1444 byla jejich výprava poražena. Osmané se tak pro Evropu stali nezanedbatelným faktorem.

Roku 1453 Turci dobyli Konstantinopol a tím Byzantská říše zanikla. Osmané město přejmenovali na Cařihrad a učinili z něj hlavní město Osmanské říše.

Po vítězství Osmané pokračovali s útoky na Uherské království. Roku 1526 se střetli s vojskem Ludvíka Jagelonského v bitvě u Moháče a poté ovládli část Uher.

Až porážka Turků v bitvě u Vídně roku 1683 předznamenala ukončení turecké expanze do Evropy. Od tohoto roku Turci nevykazovali žádné územní zisky. Poté se již museli bránit habsburské ofenzívě. V 18. století ztratila Osmanská říše značnou část území.

Během 19. století zasáhla Evropu vlna nacionalismu, která zasáhla i balkánské státy žijící pod osmanskou správou. Emancipační snahy národa se střetly s urputným úsilím Osmanů udržet si svojí říši. Před první světovou válkou pozbyli Osmané absolutní kontrolu nad zbytkem Balkánu.

Po dobu vyloženě agresivní turecké expanze, která trvala zhruba do poloviny 15. století, docházelo sice k deportaci obyvatel, vypalování vesnic a ničení křesťanských kostelů, ale nedocházelo k tomu v takové míře, jak je toto období dramatizováno. Asi od sedmdesátých let 17. století se situace na Balkáně výrazně uklidnila. Na křesťany se sice vztahovala práva a povinnosti vyplývající z islámského práva šaría, ale Turci vlastně nevyžadovali konverzi slovanského obyvatelstva. Křesťané, stejně jako Židé, byli zákonem považováni za občany druhého řádu, ale muslimové je chápali jako příslušníky předešlých zjevených náboženství, kterých si ve své podstatě vážili.

Mimo Osmanů je přítomnost islámu zaznamenána v Evropě v důsledku mongolského vpádu do střední a východní Evropy v průběhu 13. století. Původně sice vyznávali některé proudy buddhismu, ale po čase přijali islám a hráli roli v jeho upevnění. Hlavně chanát Zlatá horda, který se rozkládal na území východní Evropy a Sibíře a jehož centrum se nacházelo v jižním a středním Podvolží, i poté co se rozpadl, zanechal ve východní Evropě ustálené enklávy převážně tatarských muslimů.

Značná část muslimských Tatarů zůstala kolem města Kazaně (území dnešního Tatarstánu). Poměrně velký počet muslimských Tatarů se nacházel na Krymu. Krymský chanát byl osmanským vazalským státem až do roku 1783, kdy po dlouhé válce podlehl Rusku. Krymská válka, která probíhala v letech 1853-1856, byla konfliktem mezi Osmany a Ruskem a skončila porážkou Ruska.

V roce 1944 Rudá armáda obsadila Krym a ti Tataři, kteří nebyli popraveni byli deportováni, většinou do Uzbekistánu. [17, s.39-56]

6. Turecké a tatarské etnikum

Turecký národ tvoří zejména obyvatelé Turecka. Mimo Turecka žijí Turci v Bulharsku, Řecku, Rumunsku, Albánii, Iráku Sýrii a na Kypru.

Na procesu formování turecké národnosti se podílely dvě složky. Za první kočovné kmeny Oghuzů, které dorazily do Malé Asie v průběhu 11. a 13. století. Za druhé to byli původní maloasijské obyvatelé, které byli Turky asimilováni. Na Turky měli vliv i slovanské, kurdské a arabské prvky. Usedlé zemědělství a chov dobytka patřily mezi tradiční způsoby zajištění obživy. Původní kočovný způsob života v průběhu staletí plně nahradil usedlý. Vyznáním jsou Turci především sunnitští muslimové. [18, s. 304]

Název Tataři bylo po staletí používáno nejen pro samotné Tatary, ale také pro řadu etnických skupin mluvícími turkickými jazyky, které se vyskytovaly na Sibiři nebo ve Střední Asii. Etnonymum je v současnosti používáno pouze v souvislosti s regionálními nebo sub-regionálními etnickými skupinami.

Největší počet Tatarů žije v Ruské federaci Tatarstán. Dále se pak vyskytují v Rumunsku, Bulharsku, Turecku a Číně. Většina Tatarů jsou sunnitští muslimové, ale některé menší skupiny vyznávají pravoslavného křesťanství. [18, s. 286]

7. Historický původ Islámu v Rumunsku

Muslimská populace v Rumunsku – tvořená převážně z Turků a Tatarů – pochází z 13. století. Během pěti století osmanské nadvlády se rozrostla a upevnila do stabilní komunity v jihovýchodní části území Rumunska. Osmané dobyli Dobrudžu v několika etapách. První stupeň dobytí vedl sultán Bajezid I. V druhé etapě bylo území znovu dobyto knížetem Valašska Mirceem I., většina území byla následovně zase dobyta sultánem Mehmetem I. v letech 1419-1420. Třetí a poslední etapa představuje dobytí pevností Chilia a Cetatea Alba sultánem Bajezidem II. v roce 1484. Od té doby se Dobrudža stala součástí Osmanské říše až do roku 1878.

První muslimy tvořila skupina 10 až 12 tisíc Turků z Malé Asie, která přišla do Dobrudži mezi lety 1263 a 1264.

První Tataři se v této oblasti usadili pod vedením generála Noghae Khana (1280-1310), vůdce Zlaté hordy, který vládl severně od Balkánského poloostrova až k Dobrudži.

Původ muslimských Romů v regionu Dobrudža pochází ze 16. století, kdy přišli na toto území jako speciální jednotka osmanské armády, usadili se zde a konvertovali k islámu. [17]

Nejstarší dostupný odhad počtu muslimů v rumunské Dobrudži (zahrnující dohromady Tatary a Turky) pochází z roku 1789. Odhadovaná čísla, která poskytl historik Ubicini, činí přibližně 134 000 muslimů. [1, s. 71]

Po připojení Krymu Rusy v roce 1783 sto tisíc Tatarů migrovalo do osmanské Dobrudži poté, co byli násilně vyhnáni z Krymu.

Poté, co se severní Dobrudža stala součástí Rumunska v důsledku rusko-turecké války (1877-1878), došlo k masové migraci turecké a tatarské populace směrem k osmanským územím.

Kvůli Berlínské smlouvě (1878) bylo Rumunsko nuceno přenechat jižní Besarábii Ruské říši a jako náhradu získalo největší část Dobrudži, včetně delty Dunaje. Dobrudžské etnické menšiny byly tímto rozděleny mezi státy Rumunsko a Bulharsko. Tato smlouva potvrdila úplnou nezávislost Rumunska. Řešila se v ní mimo jiné i občanská práva a postavení náboženských menšin.

Několik migračních vln následovalo koncem 19. století a začátkem 20. století, kdy Tataři začali opouštět Dobrudžu kvůli státní politice, která mimo jiné zahrnovala změny v legislativě pozemkového vlastnictví nepříznivé pro tatarskou populaci. V roce 1880 se v rumunské Dobrudži nacházelo přibližně 30 000 Tatarů a 20 000 Turků. Do roku 1900 se počet muslimů v rumunské Dobrudži mírně snížil, zatímco počet Rumunů se dramaticky zvýšil na 120 000 obyvatel. [20, s. 279-282]

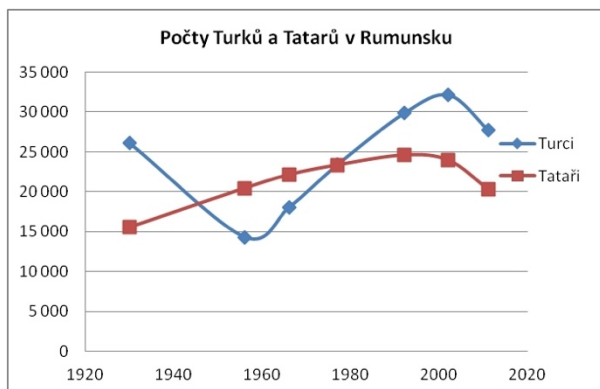
V důsledku sociálních, ekonomických a náboženských příčin se migrační fenomén intenzivně rozšířil během meziválečného období s ničivými demografickými dopady na turecké a tatarské obyvatelstvo v regionu.

K rozsáhlé emigraci došlo zejména mezi lety 1937 a 1939. Ve třicátých letech pravicové fašistické organizace začaly terorizovat turecké a tatarské vesničany a deset tisíc Tatarů a Turků se přemístilo z Dobrudži do Turecka.

Roku 1938 muslimové tvořili jen malý zlomek obyvatel Dobrudži i přes to, že ještě před půl stoletím území obývali převážně muslimové. [21, s. 267-268]

Kolísání muslimské populace v Dobrudži se projevilo v klesajícím počtu mešit v této oblasti. Zatímco v roce 1900 bylo 260 muslimských modlitebních místností, na konci druhé světové války se jich v Dobrudži nacházelo pouze 151 a tento sestupný trend pak pokračoval po celá desetiletí. Počet rumunských mešit se v současné době odhaduje na přibližně 80. [19]

Pro dobrudžské Turky a Tatary i pro všechny ostatní etnické menšiny s nástupem komunismu v Rumunsku v roce 1946 započal proces vyrovnání v rámci socialistické společnosti, který během pěti desetiletí podporoval národní a sociální asimilaci. [21, s. 268]

obrázek 1 Počty Turků a Tatarů v Rumunsku. zdroj: Pestrá Evropa [online]. 2016 [cit. 2018-03-5]. Dostupné z: [http://pestraevropa.hks.re/2016/turci-v-rumunsku/slides/Počty%20Turků%20a%20Tatarů%20v%20Rumunsku%20\(1920-2011\).php](http://pestraevropa.hks.re/2016/turci-v-rumunsku/slides/Počty%20Turků%20a%20Tatarů%20v%20Rumunsku%20(1920-2011).php)

8. Komunismus v Rumunsku

V Rumunsku za období komunismu došlo k závažným případům porušování lidských práv. Na počátku sovětské okupace komunisté okamžitě napadli náboženské svobody. Byla tu kontrola a dohled nad všemi náboženstvími. Vedla se dokumentace o kolektivním členství jednotlivých náboženství v Rumunsku.

Rumunům, kteří se nepodrobili pravidlům a autoritě státu, hrozily přísné tresty. Víceméně politická a občanská práva takřka neexistovala. Porušování základních lidských práv se zhoršilo, když se Ceaușescu vrátil z diplomatické návštěvy v Číně v roce 1971 a rozhodl se zahájit kulturní revoluci.

Ceaușescu byl posedlý budováním hluboké diktatury v Rumunsku. Jeho úspěch závisel na jeho schopnosti potlačovat disidenty. Ceaușescu začal tím, že požadoval úplnou, neporušenou podporu médií, včetně novinářů, spisovatelů a umělců. Diktátor očekával, že ho všechny sdělovací prostředky budou prezentovat v příznivém světle a nestrpěl žádné náznaky nesouhlasu. Strach a manipulace vládly v Rumunsku společně s Ceaușescem. Každé vyjádření opozice, včetně stávek a protestů, rozpoutalo Ceaușescův hněv. Opoziční vůdci zmizeli a později byli prohlášeni za mrtvé v důsledku nejasné nehody. Tajné policejní jednotky ovládaly obyvatelstvo silným narušením soukromí a násilnými trestními opatřeními.

I když počet není znám, odborníci odhadují, že každý čtvrtý Rumun byl v tomto období bezpečnostním informátorem. Rumuny v každodenním životě ovládal strach, potýkali se s nedostatkem potravin, a tak byli často nuceni udávat své spoluobčany za šanci na přežití. Korupce se vyskytovala nejen ve vládě, ale i ve společnosti.

Ceaușescovi na nějakou dobu úspěšně podařilo umlčet hlasy opozice tím, že potlačil média a využil rozsáhlé sítě rumunských občanů jako prostředku udržení kontroly v prostředí strachu a manipulace. Strach převládal v politickém procesu a znemožnil jakýkoliv výskyt svobody projevu. [22]

8.1 Komunismus v Dobrudži

Pohled na život Turků a Tatarů v Dobrudži během komunistického období je charakteristický dvěma diskurzy, které odrážejí dva retrospektivní přístupy k předchozímu režimu.

Na jedné straně můžeme zaznamenat smíření Turků a Tatarů s komunistickým režimem. Hlavním prvkem tohoto diskurzu je rovné zacházení s Turky a Tatary a jinými občany Rumunska s vyloučením jakéhokoli pocitu marginalizace nebo diskriminace. Oficiální ideologie považovala všechny Rumuny včetně Turků, Tatarů a jiných etnických minorit za jednotný pracující lid. Z tohoto hlediska nebyli Turci nebo Tataři vystaveni žádnému zvláště nepřátelskému přístupu. [23, s. 221]

Důležité je srovnání podmínek v komunistickém období rumunských Turků a Tatarů s ostatními komunitami muslimů na Balkáně – specificky pak s tureckou komunitou v Bulharsku. Tato turecká komunita byla na počátku osmdesátých let vystavena agresivnímu procesu etnické a kulturní asimilace. Mnoho Turků v Bulharsku bylo povinno změnit si své jméno, zatímco turecký jazyk a kultura byly zcela zakázány. Tento komunistický odkaz v Bulharsku zanechal trvalé následky na turecké menšině, jelikož formoval veřejný postoj Bulharů k turecké minoritě a to zanechalo stopu i v postkomunistickém období. [24, s. 145]

V tomto kontextu lze život menšin v Dobrudži považovat za relativně přijatelný, pokud je přihlíženo k tomu, že byla možnost uchování tradic, jedinci si směli ponechat turecká jména a zároveň se zachovala většina mešit v době, kdy ve velkých rumunských městech zbořilo spoustu historických chrámů.

Respondent Ervin Ibrahim poznamenal: *Islám v Rumunsku se nikdy nepřestal praktikovat ani během komunismu. Měli jsme zcela obdobný problém jako rumunští křesťané. Ani před komunismem ani po něm se náboženství nepraktikovalo příliš dogmaticky.*

K tomuto pohledu se hlásí mezi Turky a Tatary zejména jedinci, kteří byli osobně motivováni touhou po profesním úspěchu, což vedlo k tomu, aby se přizpůsobily politickým autoritám. Přiznávají, že tento přístup jim přinesl materiální výhody, které považují za profesní odměny, pokud se vyloženě nejednalo o kolaboraci s režimem. Jádrem

vzpomínek jedince na toto období je obvykle oddanost k jisté profesi, která byla do značné míry brána jako závazek.

Respondentka Ghiulgian Niaz se vyjádřila k tomuto období: *Vůči Tatarům během komunismu nebyli napáchány zas tak urputné činy. Většina Tatarů se potýkala s problémy každodenního života. Toto období jistě není srovnatelné s obdobím světových válek, kdy nebyl dostatek jídla pro všechny.*

Druhým typem diskurzu je retrospektivní pohled, který se zaměřuje výhradně na určité skutečnosti v komunistickém období a přinejmenším v některých případech získává etnické podtóny - pronásledování, antináboženská propaganda, vydírání, ohled na sociální původ ve vzdělávacím systému, nemožnost pokračování studia kvůli rodinným příslušníkům, kteří byli zatčeni z politických důvodů.

Respondentka paní Kamal má oproti ostatním respondentům spíše protichůdný názor: *Komunismus byl pro muslimy v Rumunsku nejhorší období. Kvůli zakázanému náboženství nastal úpadek v celé turecko-tatarské společnosti, který přetrvává do dneška. Například v předkomunistickém období se navštěvovali mešity každý pátek, což se v případě mnoha mešit neobnovilo a otvírají se pouze u speciálních příležitostí. Avšak dodává: Komunita muslimů v Rumunsku měla mnohem lepší podmínky než komunita muslimů v Bulharsku.*

V rámci tohoto diskurzu jsou vzpomínky na komunistické období spojeny s příčinami, které vedly k pronásledování rodin. Mezi nejčastější příčiny, které jsou uváděné, patří účast na pomoci krymských uprchlíků v Dobrudži, proces kolektivizace a odmítnutí odevzdat půdu nově vzniklým Kolektivním zemědělským institucím, emigrace rodinného příslušníka do Turecka nebo odmítnutí spolupracovat se Státní bezpečností.

Situace Turků a Tatarů v Rumunsku byla komunistickým režimem očividně ovlivněna. Etnická identita se pro toto období stala soukromou záležitostí, která se projevovala pouze v osobním prostředí (například v rodině).

Etnické prvky byly oslabeny vlivem potřeby materiální existencionálního přežití v komunistickém režimu.

Respondent Dincer Geafer uvedl: *Za komunismu se sice nemohli pořádat akce pro širokou veřejnost jako dnes nebo v minulosti, ale muslimové nikdy nepřestali*

praktikovat islám v soukromí. Rodiče i tak udělali všechno, co bylo v jejich silách, aby předali muslimské hodnoty svým dětem.

Pro toto období je typická společná turecko-tatarská identifikace. Mezi oběma etniky v Rumunsku nejsou totiž jasné rozdíly. Předpokládá se, že to bylo způsobeno praktikováním společného náboženství, existencí smíšených sňatků mezi Turky a Tatary, sdílenými zvyky, sdíleným příklonem k tureckému světu a přetrvávající zmatek mezi Turky a Tatary na úrovni obecného vnímání v komunistické společnosti. Většina rumunských obyvatel používala etnický název Turek pro Tatary, což je dle Tatarů stále častým jevem v současné společnosti. [23, s. 222-225]

V komunistickém období byly některé tradiční muslimské komunity venkovského typu, buď odkloněny od území jejich vesnice k městským aglomeracím, nebo rozptýleny v sousedních oblastech, kvůli výstavbě kanálu propojující Dunaj s Černým mořem, který byl budován a dokončen během komunistického režimu. Výstavba kanálu byla na úkor řady muslimských lokalit, které v současnosti prakticky neexistují a nebo mají malý počet obyvatel. Mnoho škol a staveb na tomto území bylo zničeno.

V padesátých letech rostla migrace obyvatel z vesnic do měst vlivem společenských a ekonomických změn a vývojem průmyslové společnosti, což do jisté míry způsobil újmu venkovské společnosti. Tento trend přinesl negativní důsledky v zachování tradic, víry a zvláštních zvyků. Soudržnost etnické skupiny byla oslabena v důsledku rozpadu tradiční muslimské rodiny, která pro celou generaci znamenala odklon od zájmu o kulturu a jazyk etnické skupiny.

K narušení tradiční islámské rodiny přispěl i fakt, že všichni občané v produktivním věku museli být zaměstnáni, což neodpovídalo tradičnímu muslimskému modelu, kde byla žena plně zodpovědná za domácnost.

Neexistence vazeb na náboženské instituce v Turecku, uzavření náboženského semináře v Medgidii v roce 1967 spolu s komunistickou protináboženskou propagandou způsobilo, že nebylo dostatek možností ani zájmu muslimů stát se imámem.

Po roce 1989 pozorujeme jiný faktor, který má tendenci vyvolávat napětí v komunitě, a to je snižování zájmu mladých vůči kulturním a duchovním hodnotám komunity. Modernizace současné společnosti se všemi jejími aspekty, může přinášet různé důsledky pro mladé v podobě nedostatku školního vzdělání, konzumace alkoholu a drog nebo dokonce

náboženské lhostejnosti, které postihují nejen celou společnost, ale také etnickou turkotatarskou komunitu. [23, s. 383- 385]

V prosinci 1989 všechny etnické skupiny v Rumunsku spojily své síly a demonstrovaly proti Ceaușescovu režimu. Následně byl režim svržen. [26]

9. Současná situace Turků a Tatarů v Rumunsku

9.1 Výskyt obyvatel

V Rumunsku je hojný výskyt nejrůznějších etnických menšin. Navzdory tomu, že v přepočtu obyvatel není procentuální počet příliš vysoký, většina menšin tvoří souvislé osídlení. V některých regionech je tedy daná menšina výrazně znatelná.

To platí i pro rumunské Turky a Tatary. Turků se v zemi vyskytuje okolo 28 000, což tvoří 0,14 % obyvatelstva. Tatarská menšina je o něco menší, tvoří ji okolo 22 000 obyvatel (0,12 %).

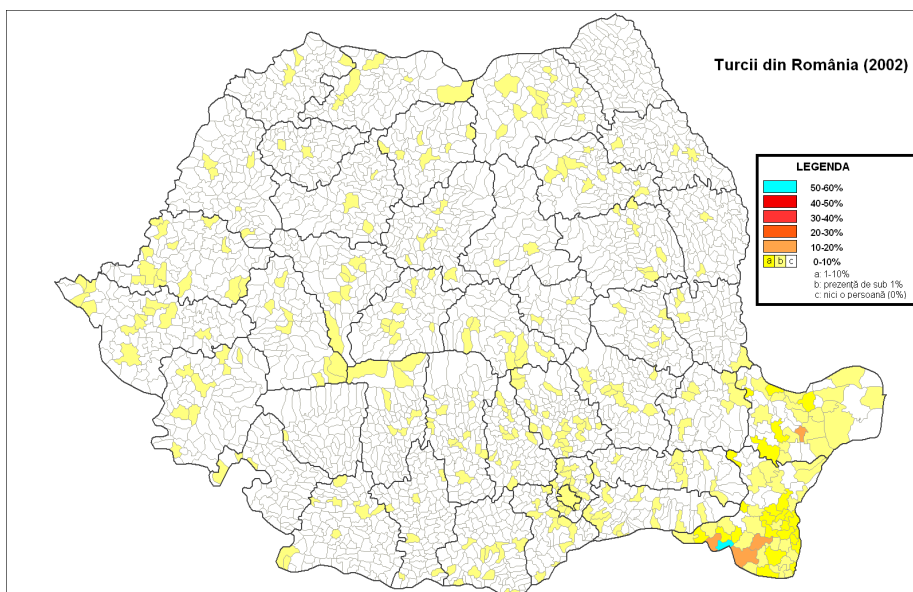
Nejhornější výskyt zástupců těchto menšin se nachází v oblasti Severní Dobrudži na jihovýchodě Rumunska. [1, s. 29]

Po mnoho staletí se v multikulturní provincii Dobrudži shromažďovaly artefakty, historie a památky téměř všech etnických skupin, kterým se podařilo úspěšně usadit na břehu Černého moře. Byli to starověcí Řekové a Římané nebo osmanští Turci ve středověku.

V současnosti žije v Dobrudži 25 etnických komunit, z nichž tu některé sídlí tisíce let a jiné pouze několik roků. Ačkoli jsou velmi odlišné, pokud jde o vyznání, tradice nebo kuchyni, tyto etnické komunity dokázaly vytvořit jedinečné soužití v téže oblasti, aniž by vzniklo xenofobní napětí. [27]

Turci a Tataři v Dobrudži se nacházejí ve dvou župách – Constantě a Tulcee, přičemž největší koncentrace tursko- tatarských obyvatel je v Constantě. V případě Turků se jedná o 90% menšiny žijící v Constantě a ve větší míře se vyskytují i župě Tulcee a v hlavním městě Bukurešti. Tatarů žijících v Constantě se vyskytuje celých 96.6%.

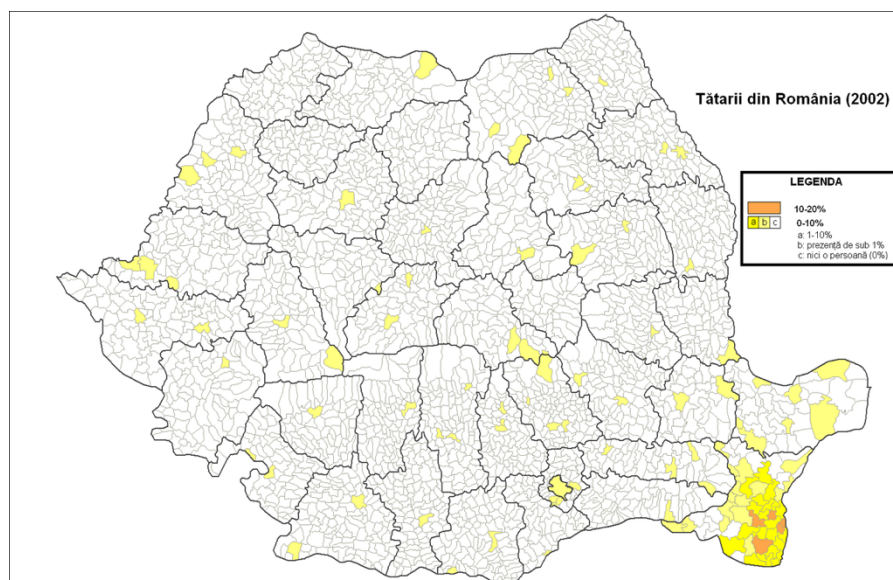
Největší výskyt Turků a Tatarů je v městech Constanta, Medgidia, Cobadin, Mangalia, Valu lui Traian, Fântâna Mare, Tuzla, Castelu, Tulcea, Eforie Sud a Bukurešt. [25, s. 390-391]

obrázek 2 Rozložení tureckých obyvatel v Rumunsku

zdroj: Distribution of Turks in Romania. In: *Wikipedie* [online]. 2002 [cit. 2018-03-15].

Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Turks_of_Romania#/media/File:Turci_Romania.png

obrázek 3 Rozložení tatarských obyvatel v Rumunsku

zdroj: Distribution of Tatars in Romania. In: *Wikipedie* [online]. 2002 [cit. 2018-03-15].

Dostupné https://en.wikipedia.org/wiki/Tatars_of_Romania#/media/File:Tatari_Romania_2002.png

9.2 Vliv komunismu na současnost

Dramatické události roku 1989 způsobily konec komunismu ve střední a východní Evropě. Nastala příležitost založit politický pluralitní systém a nastolit tržní ekonomiku. Přišlo přechodné období, pro které byl charakteristický ideologický posun a změna národní identity Rumunů. Je zřejmé, že mentalita režimu nezmizela okamžitě po zhroucení režimu, ale naopak stopy režimu jsou patrné i dnes. [28, s. 28]

Ti, kteří žili v mnohonárodnostních státech, dostali novou příležitost k obnově etnického sebeuvědomění. Jednou z charakteristických rysů rumunské revoluce v roce 1989 byla skutečná jednota mezi etnickými menšinami v opozici s diktaturou Nicolae Ceaușescu. V tomto duchu této jednoty nová rumunská vláda na počátku roku 1990 požadovala rychlé přijetí ústavních záruk menšinových práv.

Po vzniku etnických práv menšin nastalo působení osob, které reprezentovaly etnické menšiny v občanské a politické oblasti, a tím se podílely na obnově etnické identity komunit.

Pro muslimskou menšinu se stala výuka ve školách klíčovou úlohou při zachování kulturní komunity a sociální soudržnosti při obnově etnické a náboženské identity, které byly vlivem komunistického období předávány pouze ústně v rámci rodiny.

V současné době již nejsou jisté profese tradičně spjaté s některým etnikem, tak jak tomu bylo dříve. Avšak ve velkých městech jako Constanta jsou některé oblasti trhu práce spojené s Turky a Tatary jako například obchod se zbožím dováženého z Turecka.

Dnes stále řada islámských vůdců a většina imámů pochází z Turecka (v Rumunsku působí se souhlasem rumunského muftího). [29]

9.3 Jazyk

Do altajské jazykové rodiny spadá přibližně 50 jazyků. Dohromady těmito jazyky mluví přes 100 milionu (cca 2,7%) lidí na celém světě. Turečtina a tatarština spadají do turecké (někdy též turkické) jazykové podskupiny. [30, s. 73]

Turečtina má dvě základní skupiny dialektů. Dříve Turci používali arabské písmo, ale roku 1928 byla díky modernizační reformě zavedena upravená latinka.

Jak vysvětlil respondent Ervin Ibrai: *V Rumunsku se užívá specifická forma osmanské turečtiny, která se zdá ostatním tureckým mluvčím jako velice knižní. Je to způsobeno tím, že jazyk nepodleh stejnému vývoji jako v Turecku.*

Tatarština má tři základní dialekty. Tataři nejprve užívali arabské písmo. Později začali používat latinku a nakonec roku 1939 přešli na speciální formu azbuky.

Vlivem historických událostí se do Rumunska dostaly různé typy tatarských dialektů: Sultán Bajezid I. přivedl Tatary do oblasti Babadagu. Později sultán Mehmet I kolonizoval v Dobrudži Tatary z Malé Asie. Další etapa kolonizace v Dobrudži souvisí se sultánem Bajezid II, který pozval Volžské Tatary, aby se usadili v jižní Besarábii a severní Dobrudži. Během 17. a 18. století se krymští Tataři neustále přemísťovali do Dobrudži. Tato migrace vzrostla v době, kdy Krym byl připojen Rusy v roce 1783. Poté, co se krymští Tataři usadili v Besarábii v první etapě migračního procesu, následně překročili Dunaj a usadili se v Dobrudži v roce 1812.

V důsledku těchto po sobě jdoucích emigrací jsou v Dobrudži tři tatarské dialekty: krymský dialekt (70%), noghaiský dialekt (20%) a pobřežní dialekt (10%). [19]

Tatarština je v Rumunsku proti turečtině v menšině, což způsobilo, že někteří tatarští mluvčí prošli značným poturečtěním – někteří mladí rumunští Tataři mluví lépe turecky než tatarsky. [18, s. 282]

85,6% Turků prohlásilo, že považují turečtinu za svoji mateřštinu, zatímco zbytek považuje za svůj mateřský jazyk rumunštinu.

Přítomnost Turků v Rumunsku se podepsala i na rumunském jazyce. V Rumunsku se dodnes používá rčení *Turcul plătește!* (Turek platí!). Rumuni ho používají, když má někdo zaplatit za druhého. [31]

Respondent paní Kamal poznamenala: *I přes slušnou znalost turečtiny je občas pro Turky lehčí vyjádřit se v rumunštině, jelikož rumunštinou jsou obklopeni v každodenním životě. Obecně platí, že většina Turků v Rumunsku používá rumunštinu častěji a turečtinu méně často spíše v rodině nebo při slavnostních příležitostech a na setkáních s tureckou komunitou. Na své vlastní děti jsem nejprve mluvila rumunsky, kvůli tomu aby nezaostávaly v jazyku a mohly se plně socializovat v kruhu svých vrstevníků. Teď když jsou starší mluvím na ně turecky. Jazyk se učí také tím, že sledují kreslené seriály v turečtině.*

Dincer v souvislosti s jazykem uvádí: *Tataři používají tatarštinu převážně v případě, kdy mluví ke starší generaci, čímž jí vyjadřují úctu a respekt.*

9.4 Náboženství islám v Rumunsku

Rumunsko je sekulární stát bez státního náboženství. Většina obyvatel se hlásí k pravoslavné církvi (více než 80% obyvatelstva). Islámská víra je jedním z osmnácti náboženských společenství, která je uznána zákonem a může působit jako právnická osoba. Náklady jsou primárně hrazeny z příjmu muslimské komunity, ale zároveň mohou získat státní podporu na údržbu mešit, památek a jiných společných prostorů.

Podle rumunského zákona je muftí jediná náboženská duchovní pozice, která zastupuje stoupence islámské víry v Rumunsku a má právo organizovat poutě do Mekky a Mediny. Jakákoli jiná fyzická nebo právnická osoba, která si přeje organizovat poutě, musí mít jeho souhlas. Muftí musí být rumunský občan, který se narodil v Rumunsku a neměl nikdy předtím jiné než rumunské občanství a rovněž musí mít vystudovanou islámskou teologii.

Jelikož pozice vedoucího náboženského vyznání je považována za vysoce postavenou, poté, co je muftí zvolen synodální radou, je jmenován prezidentem republiky.

Přestože muftí má delší historii v regionu Dobrudža, působí jako jediná instituce zastupující muslimy v Rumunsku již od roku 1943. Současný muftí Murat Yusuf byl zvolen v roce 2005. Studoval teologii v Rumunsku a Turecku. [32, s. 287-288]

V zemi je větší počet muslimů než jedinců, kteří se hlásí k tureckému nebo tatarskému etniku. Z čehož vyplývá, že Turci a Tataři nejsou jediná komunita s muslimskou náboženskou identitou. [25, s. 373]

Na druhou stranu každý Turek nebo Tatar se nemusí hlásit k islámu. Respondentka paní Kamal poznamenala: *Dnes v Rumunsku existuje řada Turků, kteří se hlásí ke křesťanství. Přesto se o islám zajímají a mají v tomto směru značné znalosti.*

9.5 Islámské vzdělávání v Rumunsku

Školy v historickém rumunském regionu Dobrudža mají dlouhou tradici ve vzdělávání muslimů. V průběhu staletí se stal slavným seminář v Babadagu, který byl

založen roku 1610. Později byl v roce 1901 přemístěn do města Medgidia. Seminář v Medgidii byl v provozu až do roku 1967, kdy byl uzavřen během Ceaușesova komunistického režimu. Následovně byl otevřen roku 1994 a funguje do dnes.

Po pádu komunismu v Rumunsku nastala snaha o obnovení etnických identit menšin. Ve svou desetiletích rumunské demokracie byl vytvořen právní rámec pro studium mateřského jazyka i náboženství a výuka byla umístěna do státních škol a jiných vzdělávacích organizací.

Pro muslimskou menšinu Turků a Tatarů výuka mateřského jazyka (turečtiny a tatarštiny) souvisí s výukou islámu, jelikož se vyučuje v onom jazyce. Učitel, který vyučuje turecký jazyk, zároveň stejné žáky obvykle vyučuje náboženství islám.

V současné době zaměstnává státní školní systém v Rumunsku okolo 70 až 80 učitelů, kteří vyučují Turečtinu nebo Tatarštinu a náboženství islám. V 6. a 7. třídě se k výuce přidá předmět Dějiny a tradice turko-tatarské menšiny. Muslimské vzdělávání se týká přibližně 50 škol v župách Tulcea a Constanța, kde žije nejvíce Turků a Tatarů v celém Rumunsku. Tyto předměty patří do souboru volitelných předmětů a jsou vyučovány ve školách na žádost rodičů. [33]

Jak uvedla respondentka Isabel: Tataři jsou oproti Turkům znevýhodněny, co se týče studia jazyka. Možnost zvolit si tatarštinu jako volitelný předmět, mají Tataři až na některých středních školách. Na základní škole je možné studovat pouze turečtinu. To je důvodem proč většina mladých Tatarů mluví turecky i tatarsky, zatímco většina Turků mluví pouze turecky.

Účelem výuky islámu v rumunských státních školách je vytváření osobností studentů v souladu s náboženskými hodnotami tím, že se tyto poznatky začleňují do rozvíjejícího se morálně-náboženského postoje a je možno je uplatnit v osobním i společenském životě. Cílem výuky náboženství je nabídnout studentům možnost učit se a pochopit své vlastní náboženské vyznání. Výuka probíhá na základní, střední i vysoké škole.

Vedle státního systému, který podporuje výuku náboženství, existují lekce čtení Koránu, které jsou pravidelně nabízeny muslimské komunitě různými organizacemi a nepolitickými asociacemi, které vznikly v důsledku migrace po roce 1990. Obecně se tyto kurzy konají o víkendech a účastní se jich jen málo studentů. Jejich úkolem je seznámit muslimské děti s obsahem svaté knihy islámu. [34, s. 170]

9.6 Mešity

V rumunské Dobrudži stále existují mešity, které jsou nadále používány. Jejich počet výrazně klesl a v současnosti se jich v zemi nachází kolem 80. Některé jsou považovány za mistrovská díla architektury. Například nejstarší mešita v Rumunsku – mešita Sultána Eamahana v Magalii (postavená v roce 1590), dále mešita "Gazi Ali Pašu" v Babadagu (postavená v roce 1522), mešita Hunkiar (postavená v roce 1870) nebo mešita Carola I. v městě Constanta (postavená v roce 1913).

Přestože muftí dostává finanční podporu od rumunského státu, budování a údržba mešit jsou převážně financovány Tureckem a nerumunskými muslimy obchodující v Rumunsku.

Mimo Dobrudžu se jedna mešita vyskytuje i v hlavním městě Rumunska Bukurešti.

[19]

obrázek 4 Mešita Carola I.

(vlastní zdroj, 2017)

obrázek 5 muslim v mešitě Megidia.

(vlastní zdroj, 2016)

Obrázek 6 Minaret v Constantě (vlastní zdroj, 2017)

obrázek 7 Mešita v Cobadinu (vlastní zdroj, 2016)

obrázek 8 oplocení v mešity Megidii. (vlastní zdroj, 2016)

10. Organizace

Turci a Tataři se pravidelně schází a snaží se uchovat si jejich kulturu a tradice. V Dobrudži působí pro obě etnika organizace, jejichž mise je organizování nejrůznějších akcí s cílem posílit soudržnost Turků a Tatarů v Rumunsku. Mimo organizací v Rumunsku existují i turecké organizace, které se snaží rumunské Turky podpořit například finančními příspěvky na údržbu mešit a kulturní akce. [32, s. 288-289]

10.1 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) je společnost založena v roce 1992 s cílem stát se nedílnou součástí turecké zahraniční politiky jako organizace, která bude financovat, rozvíjet a koordinovat činnosti a projekty v různých oblastech. TİKA se zaměřuje na předávání zkušeností Turecka ostatním zemím s cílem vytvoření partnerství pro spolupráci. Důležitá je zejména spolupráce a vztahy se zeměmi, kde je turečtina používaným jazykem a které uchovávají stejné hodnoty. Usiluje o vytvoření mírového prostředí tím, že rozšiřuje svou globální přítomnost.

Společnost TİKA pokrývá čtyři kontinenty a působí ve více než 140 zemích a má koordinační služby v 55 zemích. Aktivita společnosti byly postupně rozšířena do zemí Blízkého východu, Afriky, Balkánu, Kavkazu a Jižní Ameriky.

TİKA dohlíží na velké množství projektů na regionální i globální oblasti zdraví, vzdělávání, kultury, sportu, výzkumu a jiných oblastech. Plní úlohu mechanismu spolupráce pro státní instituce a organizace, univerzity, neziskové organizace a soukromý sektor.

Turecko bylo celosvětově nominováno jako „nejštedřejší země s největší darovanou částku v poměru k hrubému domácímu příjmu“ a bylo oceněno mezinárodní cenou Public Brand Award v roce 2015, v čemž hrál významnou roli přínos organizace TİKA.

Jeden z úřadů pro spolupráci působí i v Rumunsku, odkud spolupracuje s ministerstvy a dalšími rumunskými veřejnými institucemi v celé řadě rozvojových projektů. [35]

10.2 Liga organizațiilor minorităților naționale din România (LONEMR)

Tato společnost byla založena v červenci roku 1990, pod vedením prezidenta Károly Király, bývalým členem rumunské Rady národní jednoty. Projekt LONEMR byl vytvořen

jako podpůrná organizace k ochraně lidských práv a kolektivních práv národnostních a etnických menšin. Zároveň sdružuje všechny nezávislé etnické strany a aliance v Rumunsku. V dubnu 1991 oznámil Király, že extremistické politické síly ztrácejí svou podporu mezi masami jako výsledek zralosti rumunské společnosti. [26]

10.3 Uniunea Democrată Turcă din România (U.D.T.R)

Uniunea Democrată Turcă din România, zkráceně U.D.T.R je apolitickou organizací, která se věnuje tureckému etniku a zároveň rumunským občanům. Působí jako jediná organizace v této oblasti, která je uznaná rumunskou vládou.

Hlavním cílem je ochrana a propagaci etnicko-kulturní, lingvistické a náboženské identity svých členů. Působení organizace je rozděleno do několika sfér působení:

- Ochrana etnické identity, především jazyka, literatury, hudby, náboženství, vlastních tradic a vlastní hodnot
- Ochrana kulturních prostorů a jejich zastupování
- Údržba historických a architektonických památek, které odrážejí minulost
- Svoboda vyznání muslimské víry
- Kultivace a rozvoj tradičního rumunsko-tureckého přátelství
- Podpora obrazu Turků s rumunskou státní příslušností v zahraničí [36]

obrázek 9 Akce pořádaná organizací U.D.T.R. (vlastní zdroj, 2017)

10.4 Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România (U.D.T.T.M.R.)

Organizace má dva hlavní cíle:

1. Posílení a rozvoj demokratického Rumunska ochranou nezávislosti a územní celistvosti společné vlasti v níž organizace zastupuje tatarskou menšinu.
2. Ochrana kolektivních a individuálních práv příslušníků U.D.T.T.M.R. zachování a vyjádření národní identity pomocí následujících sfér působení:
  - Zvýšení kulturní úrovně tatarské menšiny podporou studia tatarské literatury
  - Podpora studia mateřského tatarského jazyka prostřednictvím státního nebo soukromého vzdělávání, publikací a médií
  - Zajištění zastoupení U.D.T.T.M.R. v rumunském parlamentu, v ústředních a místních orgánech státní správy
  - Účasti zástupců při navrhování a přijímání právních předpisů týkajících se přímo či nepřímo, národnostní menšiny v Rumunsku, a zejména tatarské menšiny
  - Spolupráce s orgány státní správy s nevládními organizacemi, kulturních a vědeckých v Rumunsku, propagaci, ochranu lidských práv a základních svobod, zejména práv menšin, jak je stanoveno v ústavě a v legislativě.
  - Spolupráce s mezinárodními organizacemi v záležitostech týkajících se dodržování práv a práv menšin, jak se dozvěděl o Rumunsku mezinárodních úmluv, které Rumunsko je stranou
  - Zachování islámské víry organizováním a podporou náboženské výchovy
  - Podpora tatarské mládeže ve vzdělávání a a jiných sférách poskytnutím stipendia
  - Podpora spolupráce, důvěry a vzájemného respektu všech národnostních menšin v Rumunsku, za účelem dosažení společných cílů a zlepšení mezietnických vztahů
  - Podpora iniciativ a činností členů U.D.T.T.M.R., zajištění právní ochrany
  - Podpora kulturních, sportovních a jiných akcí, pořádané v zemi nebo v zahraničí s jinými tatarskými komunitami

- Sestavení projektů, programů evropských fondů s mezinárodním dopadem na Tatary ale i jiné menšiny. [37]

Obě organizace (U.D.T.T.M.R., U.D.T.R.) vydávají svůj časopis ve dvou jazycích. Turecký se jmenuje Hakes a tatarský Qaradeniz. Mimo národního jazyka jsou psány ještě v rumunštině.

V roce 2009 byla založena radiová stanice „Radio T“ ve spolupráci obou výše zmíněných organizací. Vysílá se ve třech jazycích a to v tatarštině, turečtině a rumunštině. Pro turečtinu a tatarštinu je vyhrazena i část rumunského televizního programu. [1, s. 167]

Ervin Ibrahim (mimo jiné ředitel radia T) uvedl: *Mladí se často ostýchají mluvit svou mateřštinou, ačkoliv dobře rozumí. Organizace se je v tomto ohledu snaží podpořit. Těm, kteří mají zájem se s jazykem dostávat více do kontaktu, je poskytnuta celá řada příležitostí.* [19]

11. Náboženské zvyky a tradice

11.1 Ramadán

Ramadán je postní měsíc, který začíná nocí, kdy Mohamed údajně poprvé spatřil boží zjevení. Tato událost je během celého měsíce připomínána. Odehrává se devátý měsíc muslimského kalendáře a patří mezi pět pilířů islámu.

V islámských zemích se věřící postí od úsvitu až po západ slunce. Mimo jídla a pití se také zdržují od jakýkoliv požívání a pohlavních styků. Muslim by si měl být také vědom, že půst má svoji etickou stránku. V tomto měsíci by se měl co nejvíce přiblížit k duchovní podstatě islámu. Tradicí je starat se o lidi bez prostředků.

S každým večerem se ramadán přerušuje a následuje příležitost k hovorům mezi příbuznými, přáteli a sousedy. Celý měsíc se má nést v duchu pokání a smíření. [38, s.71-72]

V Rumunsku se ramadán a jiné islámské svátky slaví ve velkých městech a na vesnicích, kde je význačná muslimská populace. Slavnosti jsou otevřené veřejnosti. V místech s muslimsko-křesťanským historickým kontextem (jako Dobruža) se nemuslimští obyvatelé mohou plně účastnit jakékoliv veřejné slavnosti. Ve zbytku země je přítomnost nemuslimského jedince na takovéto veřejné slavnosti obvyklá pouze v doprovodu muslimského přítele.

Muslimové v Rumunsku během toho svátku učiní náboženské a charitativní návštěvy, jak doporučuje islámská tradice. Nabízejí potravinové balíčky potřebným muslimským rodinám ve Medgidii, Cernavoda, Independente, Fantana Mare a Cobadin Constanta.

Konec měsíce vyvrcholí oslavou ukončení půstu Ramazan Bayrami. Muslimové děkují Bohu, že jim umožnil dodržet půst a odpustil jim jejich přestupky. Tradičně se podávají typické turecké sladkosti baklava.

Náboženské mše k příležitosti Ramazan Bayrami budou probíhat ve všech mešitách v Rumunsku. Stejně jako v islámských zemích muslimští věřící navštěvují příbuzné a přátele, aby slavili společně. [39]

Respondent Dincer poznamenal: *Organizace U.D.T.T.M.R. každoročně při příležitosti Ramazan Bayrami pořádá večeri pro více než 800 muslimů.*

11.2 Kurban bayram

V překladu svátek oběti je nejvyšším islámským svátkem, který se slaví čtyři dny. Svátek připomíná podobenství z Koránu (ale lze ho naléznout i ve Starém zákoně), kdy Bůh vyzývá Abrahama, aby jako důkaz poslušnosti obětoval syna Izáka. V poslední chvíli se Bůh této oběti zřekne a místo Izáka je obětována ovce.

Na památku Abrahámovy oběti mnoho muslimských rodin kupuje ovci, kterou pak společně zkonsumuje. Podle tradice se maso rozdělí na třetiny. Jednu třetinu dostanou chudí. Další třetinu dostanou sousedé a příbuzní. Poslední třetina zůstane doma a servíruje se hostům a návštěvníkům.

Během svátku muslimové zajdou do mešity s společně čtou Korán. Typická je i finanční oběť chudým, charitativním zařízením, handicapovaným nebo jiným potřebným. Školy a úřady jsou během muslimských svátků zavřené. [38, s. 73-74]

Respondentka paní Kamal vysvětlila: *Oslava svátku Kurban bayram má své místo i v Rumunsku. Zde muslimové nakoupí ovčí maso, stejně jako v muslimských zemích. Hojně jsou návštěvy příbuzných. Zejména ve vesnicích je dochovaná tradice, kdy děti obcházejí muslimské rodiny a volají "Kurban bayram!". Poté políbí ruku všem starším. Jako odměnu obdrží sladkosti.*

Respondentka Isabel k tomuto svátku poznamenala: *Muslimové v Dobrudži dokonce dostávají dva dny volna, aby oslavili tento významný svátek. První den probíhá slavnostní večere a druhý den je spíše pro děti, kdy se obcházejí muslimské rodiny a děti dostanou sladkosti.*

11.3 Mezinárodní festival turecko-tatarského tradičního kroje, tance a písně

Rumunský festival je čtyřdenní a tradičně se koná začátkem září. První ročník se uskutečnil roku 1994. Obvykle ho pořádá Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani

din România (UDTTMR) za podpory rumunské vlády - Ministerstva zahraničí a kultury. Festivalu se účastní i lidové sbory z Turecka, Bulharska a Makedonie.

Od roku 2012 se do festivalu zapojují i ostatní dobrodružské etnické komunity spolu s tatarským a tureckým sborem.

Podle tradice začíná festival tradičním krojovým průvodem, který má svoji vymezenou trasu. První den festivalu pokračuje návštěvou místních orgánů vedoucích delegací účastnících se festivalu. Následuje letní divadlo 'Soveja', kde s úvodním projevem vystoupí prezident UDTTMR. Druhým dnem festivalu začínají tradiční zápasy zvané küreş.

Mezinárodní festival turecko-tatarského tradičního kroje, tance a písně končí slavností, ve které organizátoři odmění lidové taneční skupiny či umělce cenami a diplomy. [37]

11.4 Další významné dny

Nevruz je každoroční jarní oslava pořádaná 21. března. V Rumunsku pořádají oslavy turecká a tatarská minorita společně s kurdeckými emigranty.

Jeden z dalších důležitých dnů je svátek hidirellez (den mrtvých). Muslimové chodí na hroby svých blízkých a modlí se za jejich duše.

Sunnet je významná událost, kdy se slaví chlapecká obřizka. Obvykle bývá pořádaná slavnostní hostina v rodinném kruhu. V Rumunsku se obřizka na rozdíl od Turecka nedělá chlapečkům hned po porodu, ale až mezi třetím a čtvrtým rokem.

18. května je znám jako Černý den a Tataři připomínají deportaci krymských Tatarů. K nucenému vystěhování došlo 18. května 1944 poté, co sovětská armáda během druhé světové války porazila německou invazi. Stalin nařknul krymské Tatary ze spolupráce s nacisty. Bez jakéhokoliv varování sovětské vojáky naložili do vagonů přibližně 200 000 Tatarů a odvezli je do Uzbekistánu a jiných východních regionů.

Desítky tisíc Tatarů zemřelo při přepravě na udušení a hladovění. Téměř polovina přesídlených obyvatel zemřela během 18 měsíců od příkazu k deportaci. Tataři byly nuceni žít na zvláště vyznačených rezervách. Sovětská vláda donutila všechny Tatary – bez ohledu na to, jaké bylo jejich bývalé postavení – aby pracovali na podřadných úkolech. Na Krymu byly téměř všechny kulturní a náboženské pozůstatky Tatarů zničeny. [40]

Respondent Dincer k smutnému dni poznamenal: *Tento den slouží jako silný symbol, který spojuje Tatary po celém světě. V Rumunsku si tento den připomínáme minutou ticha.*

V Rumunsku se oslavuje i Den tatarského jazyka, který připadá na 5. května. Během dne jsou v místech výskytu Tatarů pořádány různé kulturní akce věnované oslavě tohoto jazyka. Žáci UDTTMR recitují poezii v tatarském jazyce a nechybí ani tradiční tatarská hudba a tanec.

Ghiulgian Niazi k významným dnům pro Tatary uvedla: *Většina muslimů v Rumunsku se nebrání slavit i křesťanské svátky (například Vánoce a Velikonoce). Máme rádi každý důvod k oslavě. Stejně jako není tatarská a turecká příslušnost podmínkou pro účast na akcích pořádanými muslimy, tak tomu není ani naopak.*

11.5 Tradiční kroje

Turecké tradiční kroje mají kořeny v Osmanské říši a tvoří turecké kulturní a tradiční dědictví. Dokonce i dnes má turecký národní kroj mnoho prvků, které jsou pro období vlády Osmanů typické. Dnes většina lidí v Turecku nebo Rumunsku nenosí tradiční oblečení v každodenním životě.

Pro ženy byl typický plášť abaya (občas nazýván pouze aba), což jsou volné rouchovité šaty. Abaya pokrývá celé tělo kromě hlavy, nohou a rukou. Muži nosili turbany a čepce fez. Fez byl krátký válcový čepce bez špičky. Obvykle byl červený se střípcem umístěným k vrcholu.

Jedním z typických rysů tureckého odívání je použití mnoha vrstev. Lidé často nosí kalhoty, dlouhou róbu a k tomu kabát. Ženy obvykle nosily několik šátků nebo šatů různých barev. Tradiční kroje jsou vždy pestré, jasné a nápadné. [41, s. 176]

Tradiční oblečení tatarských mužů se skládalo z široké a dlouhé košile s prostou robou. Typická byla pokrývka hlavy zvaná Tubeteika – kulatá kožená čepice. Tradiční ženské tatarské oblečení mělo hodně společného s pánským oblečením. Hlavními částmi oděvu tvořila dlouhá košile a kalhoty. Dámské oděvy byly bohatě zdobeny vyšíváním. Ženy také často nosily zástěru. Tatarské ženy měly různé pokrývky hlavy, nejčastěji různé druhy šál. [42]

obrázek 10 Tradiční turecký kroj s čepcem fez. (vlastní zdroj, 2017)

obrázek 11 Tradiční tatarské oblečení. (vlastní zdroj, 2016)

11.6 Halal a haram v Rumunsku

Pojem halal označuje všechno co je pro muslima dle islámské tradice povolené. Opakem halalu je haram, což zahrnuje vše muslimům zakázané. Halal a haram jsou univerzální pojmy, které platí pro všechny aspekty života. Pojem halal se běžně užívá ve vztahu k potravinovým výrobkům, kterým je muslimům dovoleno konzumovat.

Přísnost ohledně dodržování halalu a hramu se v Rumunsku liší. Ve větších rumunských městech existuje několik obchodů s halal potravinami, které navštěvují, jak muslimové, tak i ostatní obyvatelé Rumunska. Stejně tomu je i s řadou muslimských restaurací, kde servírují výhradně halal potraviny a není zde možné zakoupit alkohol.

Dle islámu si muslim nemusí vzít nutně muslimku, ale také si může vzít ženu křesťanského nebo židovského původu. Na druhé straně muslimka by si neměla vzít jiného muže než islámského vyznání. Je to kvůli předpokladu, že potomci převezmou náboženství svého otce. Respondentka Ghiulgian Niazi naznačila současný postoj muslimů: *Toto pravidlo se po staletí dodržovalo, avšak v současnosti důležitost vyznání pro rumunské muslimy stále klesá. Sňatky s Rumuny jsou stále častější, což se děje v neprospěch předání víry.*

Nejsou žádná pravidla, která by nařizovala muslimům, jak se oblékat na veřejnosti nebo ve školách. Muslimské ženy, které nosí hidžáb, většinou pocházejí z vesnic s vysokou muslimskou populací. [32]

Respondent Dincer uvádí: *Každý muslim v Rumunsku má dnes jiný pohled na náboženské tradice a zvyky. Například zákaz pití alkoholu je zdejší turecko-tatarskou komunitou spíše porušován, i když nikdy není porušován při příležitostech pořádané organizací. Ženy většinou nenosí šátek. Náboženství je spíše otevřené oproti islámským zemím.*

11.7 Významné osobnosti

Jedna z tradic komunity je připomínání si významných turecko-tatarských osobností, které působily v oblasti Dobrudža. Připomínají se při různých příležitostech a mají svůj význam. Muslimská komunita v Rumunsku je spjatá zejména se dvěma jmény - Mehmet Niyazi a Kemal Agi Amet.

Mehmet Niyazi byl krymský Tatar narozen v rumunské Dobrudži roku 1878. Jeho rodiče byli krymští uprchlíci. Stal se známým spisovatelem, básníkem, novinářem, učitelem a aktivistou za práva tatarské menšiny v Rumunsku.

Niyazimu je přikládána významná role v udržování živého spojení mezi krymskou tatarskou menšinou a jejich zemí původu. Jehož díla jsou dodnes význačná pro tatarskou komunitu. Většina jeho děl byla napsána v turečtině nebo tatarštině.

Celá generace Tatarů v Dobrudži četla Niyaziho díla a spousta z nich dokáže citovat jeho básně, které se hojně recitovaly zejména ve dvacátých a třicátých letech na národních shromáždění Tatarů. Po jeho smrti v roce 1935 byl vyznamenán představiteli národního hnutí v Dobrudži za své životní dílo. [20, s. 284]

obrázek 12 Pomník spisovatele Mehmeta Niyazio. (vlastní zdroj, 2016)

Kemal Agi Amet je mezi Tatary v Rumunsku uznáván jako hrdina. Na konci 19. století se stal prvním starostou města Medgidia, kde většina obyvatel (stejně jako on sám) vyznávala islám. Křesťané zde žili také, ale v menšině a na rozdíl od muslimů zde neměli vlastní chrám. Kemal Agi Amet soucítit s náboženskou menšinou v Medgidii, a ačkoliv sám byl muslimem, zasadil se o to, aby zde pro křesťany byl vybudován chrám. Muslimská menšina ho za tento mírumilovný čin uctívá a v městě Medgidia po něm byla na jeho počest pojmenována ulice.

obrázek 13 Po tatarském starostovy je pojmenována ulice v Medgidii. (vlastní zdroj, 2016)

12. Závěr

Společně turecká a tatarská komunita v Dobrudži tvoří většinu muslimů v Rumunsku. Tyto dvě etnické skupiny mají společnou historii, společné náboženské vyznání a příklon k sunnitským islámským náboženským hodnotám a tradicím. Náboženství hraje významnou roli při vytváření etnické identity této komunity. O jeho důležitosti svědčí mimo společného turecko-tatarského vymezení také míra pospolitosti, kterou skupina vykazuje při událostech s náboženským podtextem.

Stejně jako v islámských zemích, v Rumunsku nejsou náboženské svátky opomíjeny, avšak liší se ve formě a rozsahu pořádaných oslav. Hojné slavnosti bývají pořádány při svátku Kurban bayram. Při příležitosti Kurban bayram rumunští muslimští občané dostanou dva dny volna oproti ostatním občanům, což svědčí o přátelskému postoji státu vůči muslimské menšině. Dále je možné zvolit si turečtinu a náboženství jako volitelný předmět ve státních školách.

Různé muslimské nařízení jsou dodržovány s individuální striktností, ale obecně platí, že náboženství je spíše otevřené a méně dogmatické než v islámských zemích. Například většina rumunských muslimek nenosí hidžáb. Někteří muslimové pijí alkohol ačkoliv to islám zakazuje.

Na druhou stranu se turecko-tatarská menšina nebrání přebrat některé křesťanské svátky a oslavuje je společně s Rumuny. Jsou jimi například Vánoce a Velikonoce. Rovněž rumunská převážně křesťanská společnost v Dobrudži je vítána na muslimských akcích. O vztahu mezi muslimy a křesťany vypovídá i postoj k tatarskému národnímu hrdinovi, který je uctíván za to, že se zasadil o vybudování kostela v Medgdii.

S nástupem komunismu nastala antináboženská propaganda. Islám bylo možné praktikovat pouze v soukromí a to se podepsalo na náboženské identitě menšiny. Některé změny postojů k náboženství s kořeny v tomto období jsou patrné do dnes. Během komunismu bylo zacházeno s turecko-tatarskou komunitou stejně jako s jinými občany Rumunska s vyloučením jakéhokoli pocitu diskriminace. V tomto ohledu čelili obdobným problémům jako rumunští křesťané.

Navzdory komunismu se celá řada náboženských zvyků a tradic podařila dochovat. Po převraty byli založeny organizace, které přispěly k obnově etnické a náboženské identity. V současné době organizace stále působí a hrají důležitou roli při udržování náležitosti

soudržnosti a pospolitosti obou komunit. Mimo jiné organizují řadu náboženských i nenáboženských akcí s tímto cílem. Pořádá je turecká nebo tatarská organizace, ale není neobvyklé spolupráce obou organizací. Dále vydávají vlastní časopisy, založili vlastní radiovou stanici a dokonce mají i vyhrazenou část v televizním vysílání. Články a program v radiu nebo v televizi jsou v národním jazyku a často jsou spojeny s náboženskou tematikou popisující různé uplynulé akce v komunitě.

Turecko-tatarská muslimská komunita je v některých ohledech zcela odlišná od rumunské křesťanské většiny a představuje kulturní a náboženské bohatství pro celou zemi.

13. Zdroje

- [1] ANDREESCU, Gabriel, ed. *Tatars in Romania: Problems of identity*. Bukurešť: Centrul pentru Drepturile Omlului, 2005. ISSN 12218391.
- [2] CUDALB, Ileana. RADEȘ, Corneliu a ȘARAMBEI, Nicolae. *Ethnic minorities living in Romania*. Romania: "Romania" Press Group, 2003. ISBN 9738333067222.
- [3] ALAK, Alina Isac. TYPES OF RELIGIOUS IDENTITIES WITHIN ROMANIAN MUSLIM COMMUNITIES. *Journal for the Study of Religions and Ideologies* [online]. 2015, vol. 14, no. 41, s. 148-173. ISSN 15830039 Získáno přes databázi PROQUEST.
- [4] CONSTANTIN, Marin. The Ethno-cultural Belongingness of Kalderash, Rudars, Tatars, and Turks in Romania and Bulgaria (1990-2012) 1. *Sociologie Romaneasca* [online]. 2014, vol. 12, no. 4, s. 5-27. ISSN 12205389.. Získáno přes databázi PROQUEST.
- [5] PEDA, Sî. FAITH AND PRACTICE ARE DIFFERENT MATTERS IN ISLAM. *Journal for the Study of Religions and Ideologies* [online]. 2015, vol. 14, no. 41, s. 174-201. ISSN 15830039. Získáno přes databázi PROQUEST.
- [6] EMINOV, Ali. Turks and Tatars in Bulgaria and the Balkans. *Nationalities Papers* [online]. 2000, vol. 28, no. 1, s. 129-164. ISSN 00905992. Získáno přes databázi PROQUEST.
- [7] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026209829.
- [8] *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. 2005 [cit. 2018-02-1]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/etnikum>
- [9] ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788086429830.
- [10] ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074190537.

- [11] SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788073674328.
- [12] NEŠPOR, Zdeněk R., David VÁCLAVÍK a Iva DOLEŽALOVÁ. *Průručka sociologie náboženství*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788086429922.
- [13] HUTCHINSON, John a SMITH, Anthony. *Ethnicity*. New York: Oxford University Press, 1996. ISBN 9780192892744.
- [14] BEYERS, Jaco. Religion and culture: Revisiting a close relative. *Hervormde Teologiese Studies* [online]. 2017, vol. 73, no. 1. ISSN 02599422.
- [15] HART, Ron Duncan. *Islam and Muslims: religion, history, and ethnicity*. Santa Fe, NM: Gaon Books, 2011. ISBN 9781935604075.
- [16] HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074190100.
- [17] MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 9788020015549.
- [18] HUBINGER, Václav, Jiří POLIŠENSKÝ a František HONZÁK. *Národy celého světa*. Praha: Mladá fronta, 1985. Malé encyklopedie (Mladá fronta). ISBN 97880827061.
- [19] GRIGORE, George. Muslims in Romania. *ISIM NEWSLETTER*. 2003, vol. 99, no. 3. s. 34.
- [20] WILLIAMS, Brian Glyn. *The Crimean Tatars: the diaspora experience and the forging of a nation*. Boston: Brill, 2001. ISBN 9004121226.
- [21] KATARZYNA GÓRAK-SOSNOWSKA. *Muslims in Poland and Eastern Europe: widening the European discourse on Islam*. Warsaw: University of Warsaw, Faculty of Oriental Studies, 2011. ISBN 9788390322957.
- [22] SPATACEAN, Julianne. *Romania's implementation of European Union standards: Rule of law, democracy, and human rights*. Ann Arbor: Regent University, 2013. ISBN 9781303137792. Získáno přes databázi PROQUEST.

- [23] ROTH, Klaus a Asker KARTARI. *Cultures of crisis in Southeast Europe. Part 2*. Berlin: Lit, 2017. Ethnologia Balkanica, v. 18-19. ISBN 9783643907912.
- [24] GALBREATH, David J. a Joanne. MCEVOY. *The European minority rights regime: towards a theory of regime effectiveness*. New York: Palgrave Macmillan, 2012. ISBN 0230236464.
- [25] ASLAN, Ednan. *Islamische Erziehung in Europa: Islamic education in Europe*. Wien: Böhlau, 2009. ISBN 9783205783107.
- [26] BUGAJSKI, Janusz. *Ethnic politics in Eastern Europe: a guide to nationality policies, organizations, and parties*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1994. ISBN 1563242826.
- [27] BANCIU, Doina a Dora COARDOȘ. Multicultural Initiatives For A Sustainable Development [online]. Brasov: Transilvania University of Brasov, 2012. ISSN 20686668. Získáno přes databázi PROQUEST.
- [28] SIMIĆ, O. a PHILPOT, C. *Peace psychology in the Balkans: dealing with a violent past while building peace*. New York: Springer, 2012. ISBN 9781461419471.
- [29] MCINTOSH, Mary E. et al. Minority rights and majority rule: Ethnic tolerance in Romania and Bulgaria. *Social Forces* [online]. 1995, vol. 73, no. 3, s. 939. ISSN 00377732. Získáno přes databázi PROQUEST.
- [30] ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 9788024619460.
- [31] BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, *Etnické komunity. Balkánské cesty*. Praha: FHS UK, 2015. Agora (Univerzita Karlova). ISBN 9788087398807.
- [32] NIELSEN, Jørgen Schøler, ed. *Yearbook of Muslims in Europe*. Boston: Brill, 2009. ISBN 9789004175051.
- [33] DINCĂ, Melinda. *CULTURAL VALUES, TRADITIONS AND RELIGIOUS PRACTICES OF TURKS AND TATARS FROM DOBRUJA REGION IN ROMANIA*. West University Of Timișoara, Romania, 2015.
- [34] ASLAN, Ednan a Marcia HERMANSEN, ed. *Islam and Citizenship Education*. Springer VS, 2015. ISBN 978365808603.
- [35] *NINE O'CLOCK* [online]. Bukurešť: AmiGio, 2015- [cit. 6.2. 2018]. Dostupné z: <http://www.nineoclock.ro/turkish-cooperation-and-coordination-agency-tika-bucharest-program-coordination-office/>

- [36] *Uniunea Democrată Turcă din România* [online]. Constanța, 2006- [cit. 27.2.2018]. Dostupné z: <http://www.rdtb.ro/prezentare>
- [37] *Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România* [online]. Constanța, 2006- [cit. 27.2.2018]. Dostupné z: <http://uniuneatatara.ro>
- [38] KIRSTE, Reinhard, SCHULTZE, Herbert a TWORUSCHKA, Udo. *Svátky světových náboženství*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215887.
- [39] MEDIA, Kiel. Romania's Muslims prepare to celebrate end of Ramadan. *TCA Regional News* [online]. 2014. ISSN 9584753. Získáno přes databázi PROQUEST.
- [40] REMNICK, David. Soviets Say Crimean Tatars May Return to Homeland; Commission Rejects Restoration of Autonomy. *The Washington Post (Pre-1997 Fulltext)* [online]. 1988, ISSN 01908286. Získáno přes databázi PROQUEST.
- [41] CONDRA, Jill. *Encyclopedia of national dress: traditional clothing around the world*. Santa Barbara, Calif: ABC-CLIO, 2013. ISBN 9780313376375.
- [42] *Cultural tourism in Tatarstan*: [online]. tatarstan.eu: 2005 [cit. 19.2.2018]. Dostupné z: <http://www.w.tatarstan.eu/customs-and-traditions/47-tatar/244-traditional-tatar-clothes/>